

OSEM DESETLETIJ DELA NAŠE GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

REŠEVALCI IZ STEN IN IZPOD VRHOV

Slovenska gorska reševalna služba je bila ustanovljena leta 1912, nesreče pa so se v slovenskem gorskem svetu dogajale že davno, vse odtlej, ko so se tod naselili ljudje.

Ponesrečenci so bili v glavnem ljudje, ki so se v hribovite predele podajali po različnih dolžnostih in opravkih. Podatki so pičli, imamo pa slikovit opis nesreče **Antona Korošča**, ki ga je v noči od 5. na 6. julij 1822 vrh Triglava ubila strela. Med vojaškimi vajami na Predelu se je leta 1888 ubil pionirski nadporočnik **Valenta**, prva znana smrtna nesreča planinca pa se je pripetila leta 1891, torej pred dobrimi sto leti.

PRVIM SLEDI KRANJSKA GORA

Za pogrešane, poškodovane in preminule so morali takrat poskrbeti njihovi sodelavci, sosede ali svojci. Reševalne službe ni bilo; če se je ponesrečil planinec, so pomagali prisotni ali pozneje poklicani gorski vodniki, pa tudi kak gibanja v skalah in strminah večš pastir ali lovec.

Spoznavanje in osvajanje evropskega alpskega sveta je bilo zlasti živahno v zadnji četrtini 19. stoletja, ko se je zelo povečalo tudi število gorskih nesreč. Potrebo po reševalni službi so že zgodaj dojeli Angleži, Švicarji, Avstrijci in Francozi. Tako je Avstrijski Alpenclub leta 1896 na Dunaju ustanovil Alpski reševalni odbor, kateremu se je dve leti kasneje z enako nalogo pridružil odbor v Innsbrucku, ki je prevzel tudi skrb za reševanje v gorah Slovenije. Reševali so v glavnem domačini, vključeni v reševalne postaje kranjske sekcije DuOAV v Ljubljani, Mojstrani, Bohinju, Bovcu, v njihove izpostave oziroma obveščevalne točke v Kranjski Gori, Kamniški Bistrici, Kokeri ter drugod.

Dejavnost DuOAV so bojeviti nemški nacionalisti izkoriščali za svoje osvajalne namene, zato so zavedni slovenski planinci v okviru splošnega boja za narodno osvoboditev leta 1893 ustanovili Slovensko planinsko društvo. Rojake je spodbujalo k hoji v gore, da bi te ostale slovenske, in se nenehno upiralo napadalnim Nemcem. Spričo tega in zaradi vse večje potrebe, spodbujene po odmevni aprilski nesreči **dr. Cerka** in gimnazijcev na Stolu, se je **dr. Josip Tičar**, zdravnik v Kranjski Gori, odločil, da tamkaj ustanovi prvo slovensko reševalno postajo. To je bilo **16. junija 1912**; za sodelovanje so se prijavili posamezni člani SPD z Dovjega, Mojstrane, Rateč in Podkorena, med njimi tudi nekateri dotedanji reševalci DČAV.

Postaja sprva ni imela dela, ker ni bilo nesreč,

leta 1914 pa je izbruhnila 1. svetovna vojna, med katero so gore v glavnem samevale.

RAZVOJ GRS OD LETA 1922 DO 1992

Po vojni je SPD po vrsti gorskih nesreč obnovilo reševalno dejavnost in v ta namen v zimi 1922/23 ustanovilo reševalni odsek. Ta naj bi s pomočjo krajevnih reševalcev skrbel za reševanje v vsem slovenskem gorskem svetu. Strumnejše organiziranosti v merilu Slovenije takrat še ni bilo, saj so se dobri plezalci, brez katerih reševanje ni mogoče, šele kalili v stenah in si v številnih težkih reševanjih pridobivali potrebno spretnost in znanje. Ponovno so oživljale reševalne postaje v Mojstrani, Kamniku in Kranjski Gori; čutiti je bilo utemeljene težnje po organiziranosti na krajevni osnovi, ki edina omogoča hitre in učinkovite posege. Razmere so počasi zorele.

Leta 1930 je Osrednji odbor SPD sprejel Pravilnik o organizaciji reševalnih odsekov in reševalnih postaj, ki so tedaj poleg že navedenih obstajale še v Bohinju, na Jezerskem ter v Logarski dolini ali Solčavi. Načelnik Centralnega reševalnega odseka je postal **Makso Hrovatin**, v odboru so bili še **Janko Mlakar**, **dr. Josip Tičar**, **Janez Kveder** in **Stanko Hudnik**. Po spremembi v vodstvu SPD so leta 1932 zamenjali tudi Centralni reševalni odbor, ki ga je prevzel Stanko Hudnik z **dr. Bogdanom Brecljem**, **dr. Ivanom Mrakom** in **dr. Milkom Hrašovcem**. Hkrati so na Jesenicah ustanovili Centralno reševalno postajo, v kateri se je osredotočilo reševalno delo na območju Doline. Leto dni kasneje si je dr. B. Breclj v Miinchnu in na Dunaju ogledal, kako sta organizirani nemška in avstrijska gorska reševalna služba in kakšno opremo uporabljata. Istega leta je izšel njegov priročnik »Prva pomoč in reševanje v gorah«. Do začetka 2. svetovne vojne so ustanovili tudi postajo GRS v Trziču ter skupaj z Akademsko skupino SPD pripravili in izvedli sedem reševalnih tečajev. Napredek je bil velik, opazila ga je tudi tujina; tako je GRS na skupščini Mednarodnega planinskega združenja (UIAA) v Zermattu leta 1939 prejela zaslužen pohvalo. - Prišlo pa je leto 1941 in z njim okupacija.

Planinska organizacija in GRS sta ponovno in z velikim poletom oživeli šele po osvoboditvi, za katero se je borilo in umrlo veliko njihovih članov.

Pobudo za obnovo GRS so dali jeseniški alpinsti in reševalci. Sedež vodstva, »Centrale GRS«, je bil na Jesenicah, od koder sta **Miro**

Hitrost pogosto rešuje življenja, s helikopterjem gre mnogo hitreje in lažje

Dermelj in **Uroš Župančič** razpredla baze, postaje in obveščevalne točke po vsej Sloveniji. Začetne živahne spremembe so se umirile po reorganizaciji, ki je sledila krizi po nesreči v Špiku leta 1952. Postaje kot osnovne, po območnih potrebah ustanovljene enote GRS so postale samostojne. Osrednje usklajevalno in povezovalno telo je postala Komisija za Gorsko reševalno službo pri Planinski zvezi Slovenije, ki ostleji skrbi za enotno opremo in vzgojo, za uvajanje novosti v tehniko reševanja, za sredstva in za stike z GRS drugih držav ter z Mednarodno komisijo za reševanje v gorah - IKAR. Načelniku dr. Bogdanu Breclju je že leta 1953 sledil **dr. Miha Potočnik**, njemu pa leta 1965 **Bine Vengust**. Od 1983 dalje je njen načelnik **dipl. inž. Danilo Škerbinek**.

Število postaj se je ustalilo, danes, leta 1992, jih je 17. Sedeži postaj so v Bohinju, Bovcu, Celju, na Jesenicah in na Jezerskem, v Kamniku, Kranju, Kranjski Gori, Ljubljani, Mariboru, Mojstrani, Prevaljah, Radovljici, Ratečah, Škofji Loki, Tolminu in Trziču. Nekatere postaje imajo v svojem sestavu reševalne skupine.

NALOGE IN DELO GRS

Naloge GRS opredeljuje njen pravilnik. V njem beremo, da GRS mora: »Preprečevati nesreče v gorah, pomagati ponesrečenim z vsemi možnimi sredstvi in jih spraviti do prve zdravniške pomoči; iskati pogrešane v gorah, pomagati ob naravnih in drugih hudih nesrečah pri reševanju prebivalstva na ogroženem planinskem območju in tudi drugod, kjer posebna izurjenost članov

GRS lahko pripomore pri reševanju človeških življenj in imetja«.

V ta namen skrbijo komisija in postaje GRS, da so člani kot posamezniki in kot moštvo vselej vsestransko pripravljene na kakršnekoli posege, da so dobro opremljeni in dosegljivi. Postaje in člani GRS na svojih delovnih območjih stalno spremljajo dogajanje in razmere v gorah in skrbijo, da so planinske kočje in obveščevalne točke glede na lego in ogroženost opremljene s potrebno reševalno opremo, s kompleti prve pomoči in brezžično povezane z dolino.

Gorski reševalci se vzgajajo in izpopolnjujejo na postajnih in republiških tečajih za zimsko in letno reševalno tehniko in za prvo pomoč. Znanje potrjujejo na obnavljalnih tečajih. Na specializiranih tečajih se usposabljujejo za vodnike lavinskih psov, za namerno proženje plazov, za inštruktorje, za letalce - reševalce in za delo z radijskimi postajami. V dopolnitev so seminarji, letne in zimske vaje.

Člani GRS so praviloma iz vrst alpinistov, v organizacijo jih sprejmejo po treh letih pripravništva, ko opravijo izpit za gorskega reševalca.

Do ustanovitve GRS so naše gore zahtevale približno 84 smrtnih žrtev. Od leta 1912 dalje so slovenski gorski reševalci opravili več kot 2500 reševalnih in nad 500 iskalnih akcij. Rešili so nad 2000 poškodovanih in obolelih ter pomagali vsaj še nadaljnjim 1100 planincem, ki bi se brez njihove pomoči najbrže ne mogli varno vrniti domov. V dolino so prinesli 838 mrtvih. Kdor nima osebnih izkušenj ali ni bral vsaj opisov reševalnih akcij, si to delo težko predstavlja, zato navajamo preglednico dela od leta 1951 do 1990, ko so na voljo izčrpani podatki.

V tem času je GRS prenesla v dolino kar 649

preminulih, kar pomeni 77,5 odstotka vseh znanih smrtnih žrtev naših gora.

Reševanje od 1951 do 1990

Aktivnost	1951/60	1961/70	1971/80	1981/90	Skupaj
Reševalne					
akcije	406	575	526	640	2147
Iskalne akcije	62	78	141	178	459
Skupno število akcij	468	653	667	818	2606
Akcije s sodelovanjem helikopterja	-	-	151	268	419

In še posledice nesreč od 1951 do 1990:

Posledice nesreč od 1951 do 1990

Posledice	1951/60	1961/70	1971/80	1981/90	Skupaj
Mrtvi	124	112	201	212	649
Poškodovani	347	526	420	535	1828
Nepoškodovani	126	193	279	400	998
Skupaj	597	831	900	1174	3475

Med stalnimi nalogami GRS je preventiva: preprečevanje gorskih nesreč. GRS v ta namen prireja posvete »Gore in varnost«, »Dan varstva pred snežnimi plazovi«, spremlja planinske pohode, analizira gorske nesreče in obvešča javnost. Večina najaktivnejših publicistov s področja varnosti v gorah izhaja iz vrst GRS. Napisali in prevedli so vrsto priročnikov, učbenikov, član-

kov in skript, v katerih so obdelali pregled nesreč v naših gorah, nevarnosti v gorah, tehniko hoje in plezanja v gorah, sneg in snežne plazove, prvo pomoč, letalsko reševanje, vremenoslovje, opremo, zdravstvene napotke za člane odprav in trekingov, osnove dela z radijskimi postajami in še kaj. Člani GRS delujejo v kadrovskih komisijah Planinske zveze Slovenije. Za javnost in zlasti za organizirane planince prirejajo predavanja in prek vseh dosegljivih medijev s sliko, filmom in besedo spodbujajo k varni hoji v gorah.

Opravljenega preventivnega dela, žal, ni mogoče v celoti predočiti, še manj pa s številkami prikazati njegove učinkovitosti; lahko pa si predstavljamo, kaj bi bilo, če nesreč ne bi preprečevali.

ORGANIZIRANOST DELA GRS

GRS bi svojemu delu ne mogla biti kos, če bi ne bila ustrezno organizirana.

Praviloma mora vsak gorski reševalec obvladati vsa opravila, ki zagotavljajo varno in učinkovito reševanje. Že od vsega začetka pa je bila v GRS opazna določena specializacija: zdravniki so prvenstveno skrbeli za telesno počutje in zdravstveno stanje varovancev, v steno so se odpravili najbolj izurjeni plezalci, nekateri so bili mojstri za transport ponesrečencev, drugi za reševanje iz plazov, s helikopterjem ipd.

namesto komentarja

DOLINCI IN GORJANI

Zelo spodbudno je, da je v vseh letnih časih pri nas vse večji obisk gorskega sveta. Medtem ko je bilo treba včasih do vznožja gore prehoditi dolgo pot po dolini, zdaj večina premaga te razdalje z avtomobili ali motorji in si tako skrajša čas dostopa. Vendar prihaja pri tem do najresnejših motenj podgorskih prebivalcev, ljudi in živali: marsikateri avtomobilist brezobzirno zapelje na travo in poškoduje zemljišče, nekateri tudi ograde. Tako parkirana vozila motijo domačine pri vsakdanjih opravilih.

Kot vse kaže, red, ki so ga s prisilo, s policaji, čuvaji, visokimi kaznimi in pajki vpeljali v mestih, za takšne podgorske (in tudi marsikatero druge) vasi ne velja. Vasi so prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti, pa tudi potrpežljivosti. Pa vendarle komu potarnajo: ko pridemo v Kranj

ali Ljubljano, pravijo, moramo svoje avte parkirati karseda natančno na za to določenih mestih, sicer dobimo na steklu listek, da smo kaznovani, ta čas za 750 tolarjev, če nas ne doleti še hujše, da nam avto odpelje pajk, kar je še veliko dražje. Tukaj, na vasi, kjer prišleki zares delajo škodo, pa moramo vse mirno požreti in nimamo možnosti ukrepati proti sproščenosti in svobodi predrznih rekreativcev.

Ob tem je treba vedeti, da takšni predrzni gorohodci tem domačinom, ki jim povzročajo škodo, ne prinesejo niti posredno kakšne koristi, saj prinesejo s seboj v nahrbtniku skoraj vse, kar v času oddiha potrebujejo. Tako nikakor ni mogoče od njih »izterjati« kakršnokoli odškodnino, pa tudi za motenje posesti nikogar ni mogoče prijeti.

Pa prebivalci podgorskih krajev sploh nimajo nič proti gornikom, ki poskušajo upoštevati navade tamkajšnjih krajev. Samo od prišlekov je torej odvisno, v kakšnih odnosih bodo živeli »dolinci« in »gorjani«, ki se občasno srečujejo na koncih poti pod gorami.

Franci Ekar

Leta 1975 je Komisija za GRS tako priredila svojo notranjo organiziranost, da bi bila organizacijsko in strokovno kos vse večjim strokovnim zahtevam. Delitev, ki se je v Komisiji sicer bolj ali manj uveljavila že do konca šestdesetih let, je potrdil zbor gorskih reševalcev v Kamniški Bistrici.

Po zgledu organiziranosti Mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR) smo dobili podkomisijo za prvo in zdravstveno pomoč, podkomisijo za vzgojo in tehniko reševanja, podkomisijo za letalsko reševanje, podkomisijo za opremo in podkomisijo za plazove. V okviru slednjih dveh delujeta še odsek za zveze in odsek za lavinske pse. Finance, skladišče opreme in informiranje imajo na skrbi ustrežni referenti. Za povezavo z ministrstvom za notranje zadeve in za obrambo, s katerima je GRS sklenila dogovor o sodelovanju, skrbita zastopnika teh dveh institucij. Načelnik Komisije za GRS je član UO PZS. Vse delo reševalcev in vodstva je brezplačno in prostovoljno.

DRUGO DELO IN STIKI GRS

Rezultatov dela GRS niso čutili samo pogrešani, izgubljeni in ponesrečeni v gorah. GRS je svoje specializirano znanje, ki ga je črpala iz lastnih izkušenj in iz sodelovanja z najboljšimi mednarodnimi strokovnjaki (IKAR), vselej posredovala tudi drugim.

- Med prvimi je uvajala številne novosti s področja prve in zdravstvene pomoči v gorah (padeč v vrvi, podhladitev in omrzline, izčrpanost idr.).
  - Uvedla je sodobne pripomočke in tehniko za klasično reševanje in jih posredovala drugim možnim uporabnikom, zlasti policiji in vojski.
  - S sodelovanjem pilotov in mehanikov policijske letalske enote je uvedla reševanje v gorah s helikopterji.
  - Uvedla je sodobne metode varstva pred plazovi in reševanje iz plazov.
- V sodelovanju s HMZ Slovenije izstopa ustanovitev Službe za opazovanje snega in opozarjanje pred snežnimi plazovi; v sodelovanju z Ministrstvom za varstvo okolja in urejanje prostora in njegovimi predhodniki pa ustanovitev in delo v Komisiji za snežne plazove, da bi preprečevali škodo in nesreče oziroma uvajali trajno in občasno protiplazno zaščito ljudi, bivališč, cest in železnic.
- Uvedla je šolanje in uporabo lavinskih psov in sodobnih elektronskih pripomočkov za iskanje zasutih v plazju.
  - Uvedla je namerno preventivno proženje snežnih plazov in pripomogla k šolanju ustreznih kadrov.
  - Uvedla je radijske zveze za obveščanje o gorskih nesrečah in za povezavo med reševalci.

• Slovenska GRS je ves čas svojega obstoja spodbujala nastanek in podpirala obstoj gorskih reševalnih služb v republikah in pokrajinah nekdanje Jugoslavije. Na skupnih tečajih je šolala njihove kadre, jim pomagala z opremo in prenašala izkušnje.

• GRS je bila leta 1955 soustanovitelj Mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR). Odtlej s svojimi predstavniki redno sodeluje v vseh njenih podkomisijah in akcijah. Do razpada Jugoslavije je v IKAR zastopala gorske reševalce vseh njenih republik in pokrajin.

• GRS aktivno sodeluje z GRS sosednjih avstrijskih in italijanskih dežel: Koroške, Štajerske in Benečije - Julijske krajine. Sodelovanje obsega izmenjavo izkušenj, skupne reševalne akcije, posvete in tečaje.

• GRS je v dobrih delovnih stikih z vsemi dejavniki, ki lahko kakorkoli prispevajo k njenemu uspešnemu delu in varnosti v gorah in katerim tudi sama omogoča boljše in uspešnejše delo. Seznam teh je obsežen, zato omenjamo le nekatere.

Ministrstvo za notranje zadeve je partner GRS že od leta 1953. Policijske postaje in oddelki ter stalne službe Uprav za notranje zadeve posredujejo obvestila o nesrečah, pomagajo pri sklicu reševalcev, opravljajo stalno službo na dolinskih radijskih postajah. Policijska letalska enota je nosilec letalskega reševanja, MNZ je dalo GRS v trajno last in uporabo večino stalnih gorskih UKV postaj, ki jih brezplačno vzdržujejo njegove radijske delavnice.

Uprava za zaščito in reševanje (RUZR) pri Ministrstvu za obrambo je vzela dejavnost GRS v republiški proračun in redno pokriva znaten del stroškov GRS kot celote. Med specializiranimi enotami RUZR je tudi enota GRS.

RUZR oziroma RŠCZ že skoraj dve desetletji sodelujeta z GRS pri izvedbi vzgojnih akcij. Skupaj z GRS sta bistveno pripomogli k uvedbi in legalizaciji minerjev snežnih plazov.

GRS je dolga leta deležna finančne podpore Loterije Slovenije, tesno sodeluje z Rdečim križem Slovenije, z Zavarovalnico Triglav, z Ministrstvom za zdravstvo, družino in socialno varstvo, z Ministrstvom za promet in zveze in z Upravo za telekomunikacije. Zelo delovno je sodelovanje z Ministrstvom za varstvo okolja in urejanje prostora ter s Hidrometeorološkim zavodom Slovenije.

Podobno kot Komisija za GRS v okviru republike so na krajevni ravni povezane s svojim zaledjem, s katerim jo povezujejo skupne potrebe in interesi, tudi postaje GRS.

Ob izteku osmih desetletij dela GRS smo s skromnim opisom na kratko preleteli nekatere značilnosti njenega nastanka in razvoja, dali pregled njenih akcij in nalog ter žrtev naših gora. Prikazali smo vlogo GRS in njeno mesto med dejavniki varstva v Sloveniji.